

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVASIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**Ilmurodova Feruza Shakirovna
Sa’dullayeva Mahfuza Husenovna**

**PEDAGOGIK ETIKANING DOLZARB
MUAMMOLARI**

Monografiya

Toshkent – 2024

UDK:371.(575.1)

KBK:751.4

Ilmurodova F.Sh., Sa'dullayeva M.H.

Pedagogik etikaning dolzarb muammolari. – Monografiya. F.Sh.Ilmurodova, M.H. Sa'dullayeva. “Dimal” nashriyoti, 2024. – 102 b.

Mas'ul muharrir:

S.A.Toshtemirova,

pedagogika fanlari falsafa doktori, dotsent.

Taqrizchilar:

N.M.KASHANOVA,

pedagogika fanlari falsafa doktori, (PhD)

Mazkur monografiyada pedagogik etikaning dolzarb muammolari va uning qonuniyatlari tarix ta'limi, rivojlanishi va tarbiyasi o'rtasida mavjud bo'lgan ob'ektiv aloqalar asosida rivojlanishi haqida so'z boradi. Bugungi globallashuv va axborot tahdidlari xuruj olgan muhitda tarix fani o'qituvchisi tarixiy tafakkurni shakllantirish orqali mustaqil fikrlashga yo'naltirish lozimligi, vatanparvarlik ruhida tarbiyani shu fan orqali singdirishning nazariy asoslari va ilmiy ahamiyatini tahlil qilish hamda tarixiy ongni yanada rivojlantirish asosida mustaqil fikrlashni oshirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili asosida mualliflik ilmiy farazlari hamda tavsiyalar tizimi ishlab chiqilgan. Monografiyaning dolzarbligini asoslanilgan, ob'ektning o'rganilganlik darajasi tahlil qilingan, ilmiy va amaliy ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Monografiya pedagogik oliy ta'lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan professor o'qituvchilar, umumta'lim maktab o'qituvchilari va talaba-yoshlar uchun mo'ljallangan.

Ushbu monografiya Chirchiq davlat pedagogika universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2024-yil 16 dekabrda 7-sonli yig'ilish qaroriga muvofiq nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9910-686-54-2

© F.Sh.Ilmurodova, M.H.Sa'dullayeva, 2024

© “Dimal” nashriyoti. 2024

MUNDARIJA

	Kirish	4
I-BOB.	PEDAGOGIK ETIKANING DOLZARB MUAMMOLARI	5
1.1.	Pedagogik etikasining axloqiy darajalari	
1.2.	Pedagogik etikani asosiy tushunchalari	8
1.3.	Pedagogik etikaning maqsadi va vazifalari	13
1.4.	Педагогга қўйилган талаблар ва мажбуриятлар	18
II-BOB	AXLOQNING KELIB CHIQISHI VA AXLOQIY TA'LIMLARNING EVOLYUTSIYASI	26
2.1.	V.A.Suxomlinskiy pedagogik etikasi	
2.2.	V.A.Suxomlinskiy pedagogik etikasi	
2.3.	Prioritiiy strategiyalari axloqiy tarbiya	48
2.4.	Этикет нормалари ва қоидалари: исталган ва мажбурий	53
III BOB.	O'qituvchining muloqot uslubi va uning ta'lim, tarbiya va talaba shaxsini rivojlantirish	61
3.1.	Pedagogik xushmuomalalik axloqiy madaniyatning tarkibiy qismi sifatida	
3.2.	Zamonaviy o'qituvchining axloqiy vazifalari	71
3.3.	O'qituvchining kasbiy etikasi: o'ziga xosligi va tuzilishi	77
3.4.	Ўқитувчи профессионал фаолиятининг мазмуни ва моҳияти учун альтернатива сифатида	84
	XULOSA	98
	FOYDALANILGAN ADABIYTOALAR RO'YXATI	99

KIRISH

“Pedagogik etikaning dolzarb muammolari” жамиятдаги ижтимоий ўзгаришлар даврида кадрият ориентациясининг ўзгариши ва ахлоқий идеалларни қайта баҳолаш билан боғлиқдир. Бу, амалда, янги ҳаёт, хулқ-атвор ва инсонлар ўртасидаги муносабатларни ўрганишни англатади. Ўзгаришлар даврида инсон учун ҳаёт ва профессионал фаолиятда тўғри танлов қилиш, яъни янги нарсаларни қабул қилиш, рад этиш ва ўзлаштиришга алоҳида вазият пайдо бўлади. Қандай кадриятлар устунлик касб этади, келажак шундан келиб чиқади. Замонавий педагог, ахлоқий кўриниши жамият ахлоқига мос келадиган, атрофидаги дунёда йўналиш олиш, ҳаётда ва касбда пайдо бўлаётган янги нарсаларни баҳолай олиш қобилиятига эга бўлиши керак. Педагог профессионал бўлиши учун ахлоқ, ахлоқий нормалар ҳақидаги илмий билимларни эгаллаши керак. Ана шулар, унинг тарбияланувчисининг руҳий дунёсини шакллантириш, ахлоқий кўрсатмаларини яратиш, жамиятдаги хулқ-атвор нормалари ҳақида умумий тасаввур бериш ва ахлоқий сифатларни шакллантиришда ёрдам беради. Шунинг учун, педагогнинг профессионал этикаси, унинг ахлоқий кўриниши масалалари жуда муҳим аҳамиятга эга.

Ушбу қўлланма монография зарурати, аввало, икки сабаб билан боғлиқ. Биринчидан, бу ўқитувчиларни тайёрлаш тизимида алоҳида ўрин тутди: у келажакда педагогни юқори руҳий идеалларни олиб юрувчи сифатида шакллантиришга мўлжалланган, у нормал ҳолатда гуманизм, интеллектуаллик ва юқори ахлоқий сифатлар билан ажралиб туради. Кризислар ва ўзгаришлар даврида ёшларни ахлоқий тарбиялашга ва педагогик жараённинг ахлоқий йўналишини оширишга бўлган ижтимоий эҳтиёж ҳар қачонгидан кўра кўпроқ кучаяди.

I-BOB. PEDAGOGIK ETIKANING DOLZARB MUAMMOLARI

1.1. Pedagogik etikaning axloqiy darajalari

Axloqiy muammolarning yuqori darajadagi dolzarbligi, nafaqat o'quvchilar orasida, balki aholi intellektual doirasida axloqiy qadriyatlarning kamsitilishi, ruhiy-axloqiy madaniyatning pasayishi kabi keng ko'lamli sabablarga ham bog'liq bo'ladi.

Hozirgi kunda jamiyatimizda, ayniqsa pedagoglar orasida, ijtimoiy-iqtisodiy muammolar va aholi salomatligining keskin yomonlashuvi sabablarining chuqur ildizlari iqtisodiyot sohasida emas, balki ruhiy-axloqiy tarbiyada, ruhiy-axloqiy qadriyatlar mujassam bo'lganligini yaxshi biladi.

Hozirgi vaqtda ko'plab ilmiy xodimlar va pedagogik tajriba egalari ruhiy-axloqiy qadriyatlarning tarbiyasi va o'quvchilar va talabalarning ruhiy-axloqiy madaniyatini rivojlantirishi zarurligiga e'tibor qaratmoqda, lekin haqiqiy ilmiy asoslangan g'oyalar va dasturlar mavjud emas. Ikki tomondan, o'rta maktab o'qituvchisi yoki oliy maktab o'qituvchisini ruhiy-axloqiy tarbiyaga yo'naltirilgan chuqur va tizimli tayyorgarlik ko'rmaymiz. Ushbu munosabatga binoan, pedagogik o'quv yurtlari va universitetlar uchun yaxlit, ilmiy asoslangan, konseptual va samarali "Pedagogik axloq" mavzusida o'quv kursini yaratish zarurati haqida gapirish mumkin.

An'ana bo'yicha shakllangan tarbiya konseptlari va uslublari o'qituvchini ruhiy-axloqiy tarbiyasiga chaqiradi, ammo shaxsning axloqiy madaniyatiga kirib boradigan chuqur qonuniyatlarni ko'rsatmaydi.

O'quvchilarning ruhiy-axloqiy tarbiyasi va kelajakdagi pedagoglar bo'lgan talabalar orasida axloqiy madaniyatni rivojlantirishda hozirgi kunda bir nechta jiddiy qarama-qarshiliklar mavjud. Ularning eng muhimlarini quyidagilar deb topish mumkin:

Birinchidan, pedagogika o'quv qo'llanmalari va ko'plab metodik materiallarda o'qituvchining ruhiy-axloqiy madaniyatining ahamiyati e'lon qilinadi. Ikkinchidan, biz o'quvchilar va talabalar ruhiy-axloqiy